

НАПРЯМ 6. МЕНЕДЖМЕНТ

Кухта П.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту інноваційної
та інвестиційної діяльності,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Якименко В.В.

*практикант відділу управління ризиками,
Акціонерне товариство «Укрсиббанк»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-365-4-28>

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ПРІОРИТЕТИ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Останні два роки стали найскладнішими для української економіки, відбулося загострення наявних проблем у фінансово-інвестиційній та банківській сфері, воєнний стан та наслідки масштабної збройної конфронтації поглибили економічну кризу, що виникла після пандемії COVID-19. Водночас потрібно відзначити, що банківська система досить вдало адаптується і забезпечує стабільну діяльність навіть в умовах блекауту та потужних кібератак. За 2020 рік, коли обмеження внаслідок пандемії COVID-19 зумовили економічну стагнацію, економіка України скоротилась на 4%, проте вже у 2021 році відбулось зростання ВВП на 3,2%. Таким чином початок 2022 року був досить перспективним, але з першими величезними руйнуваннями інфраструктури стало зрозуміло, що економіка зазнає катастрофічних втрат. За першими експертними оцінками ВВП міг знизиться приблизно на 50–60%, але вже наприкінці 2022 року Міністерство економіки України повідомило про скорочення на 30,4% (з похибкою $\pm 2\%$). За підрахунками Центру економічної стратегії (ЦЕС), таке падіння є найбільшим за часи

існування незалежної України. Порівнюючи ВВП України у різні періоди слід зауважити, що у 1992–1999 рр. економіка скоротилась на 60%, а інші кризові події скорочували ВВП не більше ніж на 15% – це світова криза 2008 року, початок АТО у 2014 році та пандемія COVID-19.

Унаслідок початку військових дій стрімко знизилась ділова активність та доходи населення, значно зріс дефіцит бюджету, що забезпечило гостру потребу в міжнародній допомозі. У таких умовах НБУ здійснив наступні кроки для стабілізації фінансового сектору: зафіксував обмінний курс на рівні 36,57 грн/дол. США, запровадив валютні обмеження, підтримав ліквідність банків, увів регуляторні послаблення. Протягом перших трьох місяців НБУ дозволив не вести публічну звітність. Завдяки міжнародній допомозі було створено низку програм із метою забезпечення стійкості фінансової системи, першою з них була програма POWER BANKING. Завдяки заходам НБУ комерційні банки мали змогу переформатувати та стабілізувати роботу. Відбулося зростання строкових вкладень клієнтів у гривні та іноземній валюті, що забезпечувало ліквідність банків. Зросли відсоткові та комісійні доходи, що уможливило збільшення резервів та збереження прибутковості банків. Водночас знизився кредитний портфель та зросла частка непрацюючих кредитів. За рахунок низького попиту на кредити банки збільшили інвестиції у депозитні сертифікати НБУ та кошти в інших банках. Потрібно зазначити, що українська фондова біржа ПФТС відновила свою роботу лише у серпні 2022 року, загалом нині інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання в Україні перебуває у стагнації.

Ураховуючи обмеженість ресурсів, інвестиційна діяльність банків наразі здійснюється переважно через управління інвестиційним портфелем. Вагомою часткою інвестиційних портфелів банків є ОВДП і депозитні сертифікати НБУ. Слід додати, що частка ОВДП у структурі чистих активів банків почала послідовно знижуватись з 2021 року [4] – із 32% на початку 2021 року до 23% наприкінці 2022 року [1, с. 35], та близько 18% наприкінці 2023 року [2, с. 19]. Банківський сектор зберігає високу ліквідність (коефіцієнти LCR зростають та суттєво

перевищують нормативні вимоги). Високоліквідні активи становлять майже 46% чистих активів (у гривневих активах переважають депозитні сертифікати та ОВДП, а у валютних – кошти на коррахунках в іноземних банках). Проте частка валютних активів поступово зменшується через унормування структури активів в іноземній валюті до європейських вимог [2, с. 19]. Наразі банки мають певний запас міцності, щоб протистояти ризикам ліквідності.

У березні 2024 року НБУ зменшив облікову ставку на 0,5% (з 15 до 14,5%). Це, зокрема, зумовлено певним зменшенням прогнозованої річної інфляції, яка за очікуваннями становитиме близько 5% ($\pm 1\%$), збереженням стійкої ситуації на валютному ринку та позитивними зрушеннями у питаннях отримання зовнішньої фінансової допомоги. Є сподівання і попередня домовленість щодо кредитування з боку МВФ, отримання 4,5 млрд євро від Євросоюзу до кінця березня поточного року, а також 1,5 млрд дол. США – від Світового Банку, 1,5 млрд дол. США – від Канади, 900 млн дол. США – від МВФ. Рада ЄС погодила початок інструменту Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро на 2024–2027 рр.

НБУ також знизив на 1,5% ставку за своїми 3-місячними депозитними сертифікатам (з 19,0 до 17,5%) та за кредитами рефінансування (до 19,5%). Ставку за депозитними сертифікатам overnight залишив на рівні облікової ставки НБУ (14,5%). Отож, регулятор намагається забезпечити здешевлення банківських кредитів. Середньорічна дохідність ОВДП на первинному ринку нині забезпечується на рівні 17,32% [5].

Водночас зниження ставок за 3-місячними депозитними сертифікатами позначиться на ставках за депозитами населення – банки також намагатимуться знизити відсотки за вкладками. Середня дохідність депозитів фізичних осіб поступово зменшується з початку 2024 року (з 14,52% до 14,29% за 6-місячними вкладками та із 14,32% до 14,13% за річними вкладками).

На міжбанківських торгах (Bloomberg) прослідковується поступове зростання курсу долара (наразі становить близько 39 грн/дол. США). Державні банки, такі як Приватбанк та Ощадбанк, встановлюють курси купівлі/продажу – 38,70–39,30 грн/дол. США

(початок другої декади березня). Виокремлюють декілька причин зростання курсу долара. Унаслідок зниження облікової ставки НБУ і ставок за депозитними сертифікатами нині все активніше розглядають можливості гривневих рахунків та конвертації в долар. МВФ вважає припустимим незначну девальвацію гривні для покриття дефіциту держбюджету (за прогнозами МФВ на кінець 2024 року курс становитиме 41,4 грн/дол. США, на кінець 2025 року – 46,0 грн/дол. США). Через зростання курсу долара експортерам буде все вигідніше продавати валюту. Підвищення валютного попиту пояснюється також і збільшенням оборонних видатків України. Зниження облікової ставки позитивно впливає на кредитний ринок, відбувається здешевлення кредитів на відновлення економіки країни. Водночас дохід за гривневими депозитними рахунками, а також за депозитними сертифікатами НБУ зменшується, тому існує прагнення заробити на курсовій різниці. Зростання попиту на валюту призводить до подальшої девальвації гривні.

Українська економіка нині переживає скрутні часи, проте банківські установи є прикладом злагодженого та контрольованого механізму. І незважаючи на знижену інвестиційну активність, у майбутньому вона однозначно підвищиться і матиме розвиток. НБУ послідовно проводить оцінювання стійкості банків, а також експерти очікують поживавлення ділової активності, що може свідчити про поступове поліпшення економіки. Серед першочергових та актуальних рекомендацій для банків можна навести такі: 1) здійснювати справедливу оцінку якості портфеля; 2) вчасно визнавати кредитний ризик; 3) зберігати ліквідність активів банку; 4) здійснювати догляд за інформаційною безпекою, вдосконалювати систему протидії кіберзагрозам.

Серед пріоритетних напрямів використання накопичених прибутків банків варто відзначити: покриття неочікуваних втрат від ризиків, що актуалізуються під час війни; збільшення із 50% до 100% капіталу на покриття операційного ризику; збільшення з урахуванням коригуючих коефіцієнтів із 50% до 100% ваги ризиків за валютними ОВДП; компенсація ринкового ризику; виконання нових норм щодо оновленої структури регулятивного капіталу; оновлення ваг кредитного ризику

окремих активів, а також норм коефіцієнта левериджу; формування буферу консервації капіталу та буферу системної важливості; розподіл дивідендів тощо [2, с. 40].

Органами державної влади було створено багато проєктів та програм із залучення інвестицій та фінансової підтримки України. Одним із таких проєктів є платформа Advantage Ukraine, що почала діяти з вересня 2022 року, основним завданням якої є пошук інвесторів та інвестиційних можливостей [3].

В умовах величезних руйнувань та міжнародної підтримки відбудова України стане головним питанням найближчого майбутнього. У цей період критично важливо зберегти і забезпечити реалізацію наявного потенціалу для подальшого економічного зростання. Тому одним із ключових напрямів інвестиційної діяльності стануть масштабні інфраструктурні проєкти, моніторинг яких здійснюватиметься українськими наглядовими органами. До фінансування таких проєктів залучатимуть міжнародні організації, українські та іноземні корпорації, інституційних інвесторів та ін. Банки в такому випадку зможуть виступати також ефективними посередниками у залученні зовнішніх інвестицій та спрямуванні їх на підтримку проєктів, зокрема приваблюючи іноземні інвестиції в українську економіку.

Література:

1. Звіт про фінансову стабільність за грудень 2022. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4

2. Звіт про фінансову стабільність за грудень 2023. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6

3. На платформу Advantage Ukraine надійшло понад 500 інвестиційних запитів. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3629634-na-platformu-advantage-ukraine-nadijslo-ponad-500-investicijnih-zapitiv.html>

4. НБУ – про фінансовий стан банківської системи під час війни. Finbalance – Інтернет-портал про фінанси та економіку. URL: <https://finbalance.com.ua/news/bankivska-sistema-ukrani-popri-viynuzumila-zbilshiti-depozitniy-i-kreditniy-portfel>

5. Первинний ринок ОВДП. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/primary-ovdp-chart>